

Programiranje 1

11. predavanje

Saša Singer

`singer@math.hr`

`web.math.hr/~singer`

PMF – Matematički odjel, Zagreb

Sadržaj predavanja

- **Funkcije:**
  - Definicija funkcije.
  - Naredba `return`.
  - Funkcija tipa `void`.
  - Funkcija bez argumenata.
  - Deklaracija funkcije.
  - Prijenos argumenata po vrijednosti.
  - Vraćanje vrijednosti preko argumenata.
  - Funkcije bez prototipa (**ne koristiti!**).
  - Rekurzivne funkcije.
  - Funkcije s varijabilnim brojem argumenata.
  - Primjeri funkcija za algoritme na cijelim brojevima.

Informacije

Teme sljedećih predavanja su redom:

- “**Ulaz i izlaz podataka**” — već je na **webu**,
- “**Polja**” i “**Operacije s nizovima podataka**” — odgovara **13.** i početku **14.** predavanja prošle godine,
- “**Pretraživanje i sortiranje nizova**” — odgovara nastavku **14.** i **15.** predavanju prošle godine.

Na mom **webu**, pod **dodatnim** materijalima za **Prog1** i **Prog2**, nalazi se tekst

- **in_out.pdf** (**7** stranica, **58 kB**),

koji sadrži **detaljan** opis funkcija za **formatirani ulaz i izlaz** podataka. Pogledajte za sljedeće predavanje!

Funkcije

Sadržaj

- **Funkcije:**
  - Definicija funkcije.
  - Naredba `return`.
  - Funkcija tipa `void`.
  - Funkcija bez argumenata.
  - Deklaracija funkcije.
  - Prijenos argumenata po vrijednosti.
  - Vraćanje vrijednosti preko argumenata.
  - Funkcije bez prototipa (**ne koristiti!**).
  - Rekurzivne funkcije.
  - Funkcije s varijabilnim brojem argumenata.
  - Primjeri funkcija za algoritme na cijelim brojevima.

Definicija funkcije

Funkcija je programska cjelina koja

- uzima neke ulazne podatke,
- izvršava određeni niz naredbi,
- i vraća rezultat svog izvršavanja na mjesto poziva.

Slično kao u matematici: domena, kodomena, “pravilo”.

Definicija funkcije ima oblik:

```
tip_podatka ime_funkcije(tip_1 arg_1,  
                        ..., tip_n arg_n)  
{  
    tijelo funkcije  
}
```

Definicija funkcije (nastavak)

Opis pojedinih dijelova definicije funkcije:

- `tip_podatka` je `tip podatka` koji će funkcija vratiti kao rezultat svog izvršavanja.
- `ime_funkcije` je identifikator.
- Unutar `okruglih` zagrada iza imena funkcije nalazi se `deklaracija formalnih argumenata` funkcije (ako ih ima).
  - Prvi argument `arg_1` je `lokalna` varijabla `tipa tip_1`,
  - drugi argument `arg_2` je `lokalna` varijabla `tipa tip_2`, i tako redom.
- Deklaracije pojedinih argumenata međusobno se `odvajaju zarezom` (to `nije` zarez operator).

Definicija funkcije (nastavak)

Prvi dio **definicije** funkcije (ispred tijela)

```
tip_podatka ime_funkcije(tip_1 arg_1,  
                        ..., tip_n arg_n)
```

---

katkad se još zove i **zaglavlje** funkcije.

Okrugle zagrade ( ) **moraju** se napisati, čak i kad **nema** argumenata (v. malo kasnije), jer signaliziraju da je riječ o **funkciji**, a ne o nečem drugom (na pr. obična varijabla).

Na **kraju definicije**, **iza** zaglavlja, nalazi se **tijelo funkcije**.

- **Tijelo funkcije** piše se **unutar vitičastih** zagrada i ima strukturu **bloka**, odnosno, **složene naredbe**.

Tijelo funkcije

Svaki blok ili složena naredba u programu sastoji se od

- deklaracija varijabli (objekata) i izvršnih naredbi, koje se izvršavaju ulaskom u blok.

Isto vrijedi i za tijelo funkcije, a izvršavanje počinje pozivom funkcije.

Za bilo koji blok, pa tako i za tijelo funkcije, vrijede sljedeća pravila o redoslijedu deklaracija i izvršnih naredbi.

- Po standardu C90, deklaracije varijabli moraju prethoditi prvoj izvršnoj naredbi.
- Standard C99 dozvoljava deklaracije varijabli bilo gdje u bloku, samo da su prije korištenja objekata.

(Detaljnije u poglavlju “Struktura programa” na Prog2.)

Formalni argumenti kao varijable

Formalni argumenti `arg_1`, `...`, `arg_n`, deklarirani u zaglavlju

```
tip_podatka ime_funkcije(tip_1 arg_1,  
                        ..., tip_n arg_n)
```

tom deklaracijom postaju

• **varijable** u toj funkciji — smijemo ih normalno koristiti, ali samo lokalno, **unutar** tijela te funkcije.

Razlika između **ovih** varijabli i **ostalih** varijabli, deklariranih u tijelu funkcije:

• **formalni** argumenti dobivaju **vrijednost** prilikom **poziva** funkcije — iz **stvarnih** argumenata (navedenih u pozivu).

Formalni argumenti kao varijable (nastavak)

To je kao kad **zadajemo** “**točku**” u kojoj treba izračunati **vrijednost** funkcije.

Na primjer, pišemo **algoritam** za računanje **vrijednosti** $\sin(x)$

- u **bilo kojoj** zadanoj točki x (probajte smisliti algoritam).

Algoritam možemo realizirati kao funkciju s imenom **sin**,

- kojoj će **zadana** vrijednost x biti **formalni** argument,

- a cijeli postupak pišemo u terminima te **varijable** x , bez obzira na stvarnu vrijednost te varijable.

Kod **poziva** te funkcije moramo **zadati** “**pravu**” (konkretnu) vrijednost za x u kojoj želimo izračunati **vrijednost** funkcije.

- Ta vrijednost u **pozivu** je **stvarni** argument.

Na primjer, u pozivu **sin(2.35)**, **stvarni** argument je **2.35**.

Povratna vrijednost funkcije

Što sve može biti **vrijednost** funkcije, tj.

• što se **smije** navesti kao **tip_podatka** u zaglavlju?

Pravilo: Funkcija **može** vratiti

• aritmetički tip, strukturu, uniju, ili pokazivač,

ali **ne može** vratiti drugu funkciju ili polje. Međutim, **može** vratiti **pokazivač** na funkciju ili na polje (prvi element polja).

Usput, ako **tip_podatka** **nije naveden** (što je dozvoljeno),

• pretpostavlja se da funkcija vraća podatak tipa **int**.

Nemojte to koristiti — prevoditelj to radi samo zbog **kompatibilnosti** s **prastarim C** programima (pisanim u “prvotnom” C-u prema **KR1**, **prije** ANSI/ISO standarda).

Naredba return

Funkcija **vraća rezultat** svog izvršavanja naredbom **return**.
Opći oblik te naredbe je:

```
return izraz;
```

Izraz se **može** staviti u **okrugle** zagrade, ali to **nije nužno**.

```
return (izraz);
```

Ako je **tip vrijednosti** izraza u naredbi **return** **različit** od **tipa podatka** koji funkcija vraća,

- **vrijednost** izraza će biti **konvertirana** u **tip_podatka**.

Naredba **return**, ujedno, **završava** izvršavanje funkcije.

Što se zbiva nakon return?

Izvršavanje programa **nastavlja** se tamo gdje je funkcija bila **pozvana**, a **vraćena vrijednost** (ako je ima)

● “**uvrštava**” se **umjesto poziva** funkcije.

Primjer. Poziv funkcije **sin** u sklopu složenog izraza

```
double y, phi, r;  
...  
r = 6.81;  
phi = 2.35;  
y = r * sin(phi);
```

Trigonometrijske funkcije postoje u **standardnoj** biblioteci.
Pripadna datoteka zaglavlja je **<math.h>**.

Korištenje povratne vrijednosti

Ako funkcija **vraća** neku **vrijednost**,

- povratna **vrijednost** se **ne mora** iskoristiti na mjestu **poziva**, već se može i “**odbaciti**”.

Primjer. Standardne funkcije **scanf** i **printf**, također, **vraćaju** neku **vrijednost** (više na sljedećem predavanju).

Uobičajeni pozivi tih funkcija “**odbacuju**” vraćenu vrijednost!

```
scanf("%d", &n);    printf(" n = %d\n", n);
```

Ako nam **vraćene** vrijednosti **trebaju**, smijemo napisati

---

```
procitano = scanf("%d", &n);  
napisano = printf(" n = %d\n", n);
```

Primjer funkcije

Primjer. Sljedeća funkcija pretvara mala slova engleske abecede u velika. Ostale znakove ne mijenja.

- Formalni argument je samo jedan (`c`) i tipa je `char`.
- Vraćena vrijednost je tipa `char`.
- Ime funkcije je `malo_u_veliko`.

```
char malo_u_veliko(char c)
{
    char znak;
    znak = ('a' <= c && c <= 'z') ?
           ('A' + c - 'a') : c;
    return znak;
}
```

Objašnjenje algoritma

Algoritam. Možemo pitati **znak-po-znak**, ali to **nije** potrebno.

Za sve standardne kôdove znakova (na pr. ASCII) u **tipu char** vrijedi sljedeće.

- Mala slova engleske abecede dolaze “**u bloku**” — **jedno za drugim**: **'a'**, **'b'**, ..., **'z'**,
- tj. pripadni kôdovi **rastu** za **po jedan**, počev od **'a'**.
- Potpuno **isto** vrijedi i za **velika** slova: **'A'**, **'B'**, ..., **'Z'**.

A sad iskoristimo da je **tip char** zapravo **cjelobrojni** tip, pa postoji **uspoređivanje** i **aritmetika** znakova.

Zato **test** “da li je **c** malo slovo” glasi:

- **'a' <= c && c <= 'z'** (**uspoređivanje** znakova).

Objašnjenje algoritma (nastavak)

Nadalje, odgovarajuće malo slovo (c) i veliko slovo ($znak$)

- mora biti jednako “pomaknuto” (ili udaljeno) u odnosu na odgovarajuće “početno” slovo — ‘a’, odnosno, ‘A’.

Za ove pomake koristimo aritmetiku znakova.

- Pomak malog slova c od slova ‘a’ = $c - 'a'$.
- Pomak velikog slova $znak$ od slova ‘A’ = $znak - 'A'$.

Kad izjednačimo, slijedi $znak - 'A' = c - 'a'$. Onda je

- $znak = 'A' + c - 'a'$ (to tražimo).

Prednosti ovog algoritma:

- Nije bitno da li su velika slova ispred malih, ili obratno!
- Ne moramo znati pripadne kôdove znakova.

Poziv funkcije

Funkcija se **poziva** navođenjem

- imena funkcije i
- liste (popisa) **stvarnih argumenata** u **zagradama**.

Primjer. **Poziv** funkcije **malo_u_veliko** može izgledati ovako:

```
veliko = malo_u_veliko(slovo);
```

Ovdje je varijabla **slovo**

- jedini **stvarni** argument u **pozivu** funkcije.

Trenutna vrijednost varijable se **prenosi** u funkciju,

- kao **početna** vrijednost **formalnog** argumenta **c**.

Primjer poziva funkcije

Primjer. Glavni program (funkcija `main`) s pozivom funkcije `malo_u_veliko` iz prethodnog primjera (v. `p_01.c`).

```
int main(void)
{
    char malo, veliko;

    printf(" Unesite malo slovo: ");
    scanf("%c", &malo);
    veliko = malo_u_veliko(malo);
    printf("\n Veliko slovo = %c\n", veliko);
    return 0;
}
```

Za ulaz: `d`, dobijemo izlaz: `D`.

Poziv funkcije — izraz kao stvarni argument

Stvarni argument funkcije može biti izraz. Sasvim općenito,

● stvarni argument je uvijek izraz.

Prvo se računa vrijednost izraza, a zatim se ta vrijednost prenosi u funkciju.

Primjer. Poziv trigonometrijske funkcije `sin(2*x + y)`.

Primjer. Pozivi funkcije `malo_u_veliko` mogu biti i ovo:

```
veliko = malo_u_veliko('a' + 3);  
veliko = malo_u_veliko(veliko + 3);
```

Rezultati su: `D` i `G` (v. `p_01a.c`).

Uočite da u drugom pozivu nema pretvaranja u veliko slovo.

Primjer funkcije — varijante zapisa

Funkciju `malo_u_veliko` možemo napisati na **razne** načine.

Cijeli **uvjetni** izraz možemo **odmah** napisati u **return** naredbi, tako da nam varijabla `znak` uopće **ne treba** (v. `p_02.c`).

```
char malo_u_veliko(char c)
{
    return ('a' <= c && c <= 'z') ?
           ('A' + c - 'a') : c;
}
```

Okrugle zagrade, također, **nisu** potrebne,

● zbog **niskog** prioriteta **uvjetnog** operatora.

Služe samo za **preglednost**.

Primjer funkcije — varijante zapisa (nastavak)

Usput, ako **obrišemo okrugle** zagrade, dobijemo ovo:

```
char malo_u_veliko(char c)
{
    return 'a' <= c && c <= 'z' ? 'A' + c - 'a' : c;
}
```

Pa vi probajte **pročitati!** Izgleda prilično “**odurno**”, zar ne, iako uredno **radi** (v. **p_03.c**).

Napomena. Naša funkcija **malo_u_veliko** radi **isto** što i

• standardna funkcija **toupper** iz **<ctype.h>**.

U toj datoteci **zaglavlja** postoji još hrpa funkcija za testiranje **znakova** (v. drugi semestar).

Višestruke return naredbe

Ako se programski tok **grana unutar** funkcije, onda smijemo

● imati **više return** naredbi **unutar iste** funkcije.

Primjer. Funkcija koja pretvara **mala** u **velika** slova, napisana **if-else** naredbom (v. **p_04.c**).

```
char malo_u_veliko(char c)
{
    if ('a' <= c && c <= 'z')
        return ('A' + c - 'a');
    else
        return c;
}
```

Funkcija bez rezultata — tipa void

Ako funkcija **ne vraća** nikakvu **vrijednost**, onda se za **tip** “**vraćene vrijednosti**” koristi **ključna** riječ **void** (“prazan”).

Primjer. Ispis maksimalnog od **dva cijela** broja (v. **p_maxi.c**).

```
void ispisi_max(int x, int y)
{
    int max;
    max = (x >= y) ? x : y;
    printf(" Maksimalna vrijednost = %d\n", max);
    return;
}
```

Naredba **return** **nema** izraz. Ako je na **kraju** funkcije, može biti **izostavljena**. No, **bolje** ju je **zadržati**, radi **preglednosti**.

Funkcija bez rezultata (nastavak)

Kod **poziva** takve funkcije (tipa **void**) treba malo **paziti**.

Zato što funkcija **ne vraća** nikakvu **vrijednost**,

- 🔴 **povratna vrijednost** se **ne smije** “iskoristiti” na mjestu **poziva**.

Primjer. Na **pokušaj korištenja** povratne vrijednosti, poput

---

```
m = ispisi_max(x, y);
```

---

prevoditelj se **ne mora** “pobuniti”.

- 🔴 Međutim, **dodijeljena vrijednost** je sigurno neko “**smeće**”.

Funkcija bez argumenata

Funkcija koja **nema** nikakve **argumente** **definira** se ovako:

```
tip_podatka ime_funkcije(void)
{
    tijelo funkcije
}
```

Ključna riječ **void** (**unutar** zagrada) označava da funkcija **ne uzima argumente**.

Napomena. Ovakve funkcije **nisu** besmislene. Na primjer, standardna funkcija **getchar** za čitanje **jednog znaka** (sa standardnog ulaza) **nema** argumenata (v. sljedeće predavanje).

Osim toga, glavni program — funkcija **main**, također, bar zasad, **nema** argumenata. Može ih **imati** (v. drugi semestar).

Funkcija bez argumenata — poziv

Poziv takve funkcije ima

- praznu listu stvarnih argumenata u zagradama.

Primjer. Poziv funkcije bez argumenata.

```
varijabla = ime_funkcije();
```

Zagrade () su obavezne, jer informiraju prevoditelj da je

- identifikator ime_funkcije ime funkcije, a ne nešto drugo (na pr. obična varijabla).

Deklaracija funkcije

Do sad smo odvojeno pisali funkciju i glavni program (`main`) u kojem se poziva funkcija.

Pitanje: Kako se funkcije “spajaju” u cijeli program, tj.

- kojim redom se pišu funkcije u programu?

Svaka bi funkcija prije svoga poziva u programu trebala biti deklarirana — navođenjem tzv. prototipa.

- Mogućnost da se to ne napravi ostavljena je samo zbog kompatibilnosti s prastarim C programima, i ne treba ju koristiti!

Osim toga, u jeziku C++ više nije dozvoljena.

Zato: “trebala bi” → “mora”!

Deklaracija funkcije (nastavak)

Dakle, jednostavno smatrajte da svaka funkcija

- mora biti deklarirana prije poziva u programu.

Svrha deklaracije (prototipa) je kontrola ispravnosti poziva funkcije prilikom prevođenja programa.

- Deklaracija informira prevoditelj o:
  - imenu funkcije,
  - broju i tipu argumenata,
  - te tipu vrijednosti kojeg funkcija vraća.

U nastavku, kao primjer funkcije koristimo varijantu funkcije `ispisi_max`, koja

- ispisuje maksimalni od dva realna broja (tipa `double`).

Definicija funkcije kao deklaracija

Ako je funkcija

- definirana u istoj datoteci u kojoj se poziva,
- i to prije svog prvog poziva,

onda definicija služi i kao deklaracija,

- pa posebna deklaracija nije potrebna.

U svim ostalim slučajevima,

- funkcija se mora posebno deklarirati.

Kako se to radi kad se funkcija nalazi u drugoj datoteci, bit će riječi u poglavlju “Struktura programa” na Prog2.

Do tada, sve programe pišemo u jednoj datoteci.

Primjer — deklaracija nije potrebna

Primjer. Funkcija definirana prije svog poziva (u `main`), tj. ispred funkcije `main` (v. `p_maxd_1.c`).

```
#include <stdio.h>

void ispisi_max(double x, double y)
{
    double max;
    max = (x >= y) ? x : y;
    printf(" Maksimalna vrijednost = %g\n", max);
    return;
}
```


Primjer — deklaracija nije potrebna (nastavak)

```
int main(void)
{
    double x, y;

    printf(" Unesite dva realna broja: ");
    scanf("%lg %lg", &x, &y);
    ispisi_max(x, y);
    return 0;
}
```

U trenutku **prvog poziva** prevoditelj **zna** da je **ispisi_max** funkcija koja

- ima **dva** argumenta tipa **double**,
- i ne vraća **ništa**.

Deklaracija ili prototip funkcije

Ako definiciju funkcije smjestimo nakon poziva funkcije,

- moramo tu funkciju deklarirati prije prvog poziva.

Deklaracija ili prototip funkcije ima oblik:

```
tip_podatka ime_funkcije(tip_1 arg_1,  
                        ..., tip_n arg_n);
```

Deklaracija sadrži samo zaglavlje funkcije, bez bloka u kojem je tijelo funkcije.

Imena argumenata `arg_1`, ..., `arg_n` mogu biti izostavljena, jer se `tip` argumenata vidi i bez toga.

```
tip_podatka ime_funkcije(tip_1, ..., tip_n);
```

Deklaracija ili prototip funkcije (nastavak)

Deklaracije objekata “istog” tipa **vrijednosti** mogu se spojiti, slično kao za obične varijable.

Primjer.

```
int n, f(double), g(int, double);
```

U ovoj deklaraciji,

- **n** je **varijabla** tipa **int**, a
- **f** i **g** su **funkcije** koje **vraćaju** vrijednost tipa **int**.

Obično se **deklaracija** piše

- na **početku** datoteke,
- ili **u funkciji** u kojoj je poziv.

Primjer — deklaracija potrebna

Primjer. Funkcija definirana *iza* svog poziva (u `main`), a deklaracija je *unutar* funkcije `main` (v. `p_maxd_2.c`).

```
#include <stdio.h>

int main(void)
{
    double x, y;
    void ispisi_max(double, double); /* Dekl. */

    printf(" Unesite dva realna broja: ");
    scanf("%lg %lg", &x, &y);
    ispisi_max(x, y);
    return 0;
}
```

Primjer — deklaracija potrebna (nastavak)

```
void ispisi_max(double x, double y)
{
    double max;
    max = (x >= y) ? x : y;
    printf(" Maksimalna vrijednost = %g\n", max);
    return;
}
```

U ovom primjeru, deklaracija (prototip) funkcije je

```
void ispisi_max(double, double);
```

Mogli smo napisati i

```
void ispisi_max(double x, double y);
```

Primjer — deklaracija potrebna (nastavak)

Primjer. Deklaracija funkcije može biti i **izvan** funkcije gdje je poziv — na primjer, na **početku** datoteke (v. **p_maxd_3.c**).

```
#include <stdio.h>

void ispisi_max(double, double); /* Deklaracija */

int main(void)
{
    double x, y;
    printf(" Unesite dva realna broja: ");
    scanf("%lg %lg", &x, &y);
    ispisi_max(x, y);
    return 0;
}
```

Primjer — deklaracija potrebna (nastavak)

```
void ispisi_max(double x, double y)
{
    double max;
    max = (x >= y) ? x : y;
    printf(" Maksimalna vrijednost = %g\n", max);
    return;
}
```

Prednost ove deklaracije na početku datoteke:

- funkcija `ispisi_max` se može pozvati u svim funkcijama iza deklaracije.

Načini prijenosa argumenata

Formalni i stvarni argumenti (ili parametri):

- Argumenti deklarirani u definiciji funkcije nazivaju se formalni argumenti.
- Izrazi koji se pri pozivu funkcije nalaze na mjestima formalnih argumenata nazivaju se stvarni argumenti.

Veza između formalnih i stvarnih argumenata uspostavlja se

- prijenosom argumenata prilikom poziva funkcije.

Sasvim općenito, postoje dva načina prijenosa (ili predavanja) argumenata prilikom poziva funkcije:

- prijenos vrijednosti argumenata — engl. “call by value”,
- prijenos adresa argumenata — engl. “call by reference”.

Prijenos argumenata po vrijednosti

Kod prijenosa **vrijednosti** argumenata

- funkcija prima **kopije** vrijednosti **stvarnih** argumenata, što znači da

- funkcija **ne može izmijeniti stvarne** argumente.

Stvarni argumenti **mogu** biti **izrazi**. Prilikom poziva funkcije,

- **prvo** se izračuna **vrijednost** tog izraza,

- a **zatim** se ta **vrijednost prenosi** u funkciju,

- i **kopira** u odgovarajući **formalni** argument.

Prijenos argumenata po adresi

Kod prijenosa **adresa** argumenata

- funkcija prima **adrese stvarnih** argumenata, što znači da

- funkcija **može izmijeniti stvarne** argumente, tj. **sadržaje** na tim **adresama**.

Stvarni argumenti, u principu, **ne mogu** biti **izrazi**,

- već **samo varijable**,

- odnosno, **objekti** koji **imaju adresu**.

Prijenos argumenata u C-u

U C-u postoji **samo** prijenos argumenata **po vrijednosti**.

- Svaki **formalni** argument ujedno je i **lokalna** varijabla u toj funkciji.
- **Stvarni** argumenti u **pozivu** funkcije su **izrazi** (izračunaj vrijednost, kopiraj ju u **formalni** argument).

Ako funkcijom želimo **promijeniti** vrijednost nekog **podatka**,

- pripadni argument **treba** biti **pokazivač na taj podatak**, tj. njegova **adresa**!

- Tada se **adresa** prenosi **po vrijednosti** — **kopira** u funkciju,
- ali smijemo **promijeniti sadržaj** na toj **adresi**, koristeći operator dereferenciranja *****.

Primjer — prijenos po vrijednosti

Primjer. Prijenos argumenata **po vrijednosti**.

```
#include <stdio.h>
```

```
void f(int x)
{
    x += 1;
    printf("Unutar funkcije: x = %d\n", x);
    return;
}
```

Funkcija **f** povećava vrijednost argumenta za **1**. Međutim, to povećanje **x** za **1** događa se

 u **lokalnoj** varijabli **x**, pa **nema** traga **izvan** funkcije **f**.

Primjer — prijenos po vrijednosti (nastavak)

```
int main(void)
{
    int x = 5;
    printf("Prije poziva:      x = %d\n", x);
    f(x);
    printf("Nakon poziva:     x = %d\n", x);
    return 0;
}
```

Rezultat izvršavanja programa (`arg1_1.c`) je:

```
Prije poziva:      x = 5
Unutar funkcije:  x = 6
Nakon poziva:     x = 5
```

Primjer — prijenos “po adresi”

Primjer. Prijenos argumenata “po adresi” preko pokazivača. Jednostavno, u funkciji `f`, svagdje “dodamo” `*` ispred `x`.

```
void f(int *x)
{
    *x += 1;
    printf("Unutar funkcije: x = %d\n", *x);
    return;
}
```

Ovdje povećavamo

📍 sadržaj na adresi `x` za `1`, pa ima traga izvan funkcije `f`.

Pokazivač (adresa) je lokalna varijabla `x`. Promjena te varijable (tj. adrese) i dalje nema traga izvan funkcije `f`.

Primjer — prijenos “po adresi” (nastavak)

U prvom primjeru — `void f(int x)`

• `x` je lokalna varijabla tipa `int`.

U drugom primjeru — `void f(int *x)`

• `x` je lokalna varijabla tipa `int *`, tj. pokazivač na `int`.

Nije lijepo da se razne stvari isto zovu! Na primjer, ime `px` je puno bolje u drugom primjeru, da asocira na pokazivač.

```
void f(int *px)
{
    *px += 1;
    printf("Unutar funkcije: x = %d\n", *px);
    return;
}
```

Primjer — prijenos “po adresi” (nastavak)

```
int main(void)
{
    int x = 5;
    printf("Prije poziva:      x = %d\n", x);
    f(&x);    /* Stvarni argument je pokazivac. */
    printf("Nakon poziva:     x = %d\n", x);
    return 0;
}
```

Rezultat izvršavanja programa (`arg1_2.c`, `arg1_3.c`) je:

```
Prije poziva:      x = 5
Unutar funkcije:  x = 6
Nakon poziva:     x = 6
```


Primjer — završni komentar o pozivima

Kod prijenosa po **vrijednosti**, poziv funkcije **f** u glavnom programu može glasiti i ovako:

```
f(x + 2);
```

---

tj. **stvarni** argument **smije** biti **izraz**.

Za razliku od toga, kod prijenosa po **adresi**, poziv funkcije **f** u glavnom programu **ne smije** biti:

```
f(&(x + 2));
```

---

jer **izraz nema** adresu (v. **arg1_4.c**)!

Sami pogledajte sljedeća dva primjera (**arg2_1.c**, **arg2_2.c**).

Primjer 2 (zadaca) — prijenos po vrijednosti

```
#include <stdio.h>
void f(int x, int y) {
    x += y;
    y += x;
    printf("Unutar funkcije: x=%d, y=%d\n", x, y);
    return; }
int main(void) {
    int x = 2, y = 3;
    printf("Prije poziva: x=%d, y=%d\n", x, y);
    f(y, x + y);
    printf("Nakon poziva: x=%d, y=%d\n", x, y);
    return 0; }
```

Ispisane vrijednosti: 2 3 8 13 2 3.

Primjer 2 (zadaca) — prijenos “po adresi”

```
#include <stdio.h>
void f(int *x, int *y) {
    *x += *y;
    *y += *x;
    printf("Unutar funkcije: x=%d, y=%d\n", *x, *y);
    return; }
int main(void) {
    int x = 2, y = 3, z;
    z = x + y;
    printf("Prije poziva: x=%d, y=%d\n", x, y);
    f(&y, &z);
    printf("Nakon poziva: x=%d, y=%d\n", x, y);
    return 0; }
```

Ispisane vrijednosti: 2 3 8 13 2 8. Koliko je **z** na kraju?

Pravila o argumentima

Pravila pri prijenosu argumenata:

- Broj stvarnih argumenata pri svakom pozivu funkcije mora biti jednak broju formalnih argumenata.
- Ako je funkcija ispravno deklarirana, tj. prevoditelj pri pozivu zna broj i tip argumenata,
  - stvarni argumenti čiji se tip razlikuje od tipa odgovarajućih formalnih argumenta,
  - pretvaraju se u tip formalnih argumenata, isto kao kod pridruživanja.
- Redosljed izračunavanja stvarnih argumenata nije definiran i ovisi o implementaciji.

Poziv funkcije — pretvaranje tipova

Primjer. Funkcija `sqrt` iz `<math.h>` ima prototip

```
double sqrt(double);
```

Nakon `#include <math.h>`, poziv funkcije `sqrt` može biti:

```
int x; double y;  
...  
y = sqrt(2 * x - 3);
```

Vrijednost izraza `2 * x - 3` je tipa `int`. Kod poziva,

- prvo se ta vrijednost pretvara u `double`,
- a zatim se prenosi u funkciju.

Varijabla `y` korektno poprima vrijednost $\sqrt{2x - 3}$.

Funkcije bez prototipa — NE KORISTITI

U programu se **moгу** koristiti i funkcije koje **nisu** prethodno **deklarirane**. U tom slučaju vrijedi:

- Prevoditelj pretpostavlja da funkcija **vraća** podatak tipa **int** i ne pravi **nikakve** pretpostavke o **broju** i **tipu** argumenata.
- Na svaki **stvarni** argument **cjelobrojnog** tipa primjenjuje se **integralna** promocija (konverzija argumenata tipa **short** i **char** u **int**), a svaki **stvarni** argument tipa **float** konvertira se u **double**.
- **Broj** i **tip** (konvertiranih) **stvarnih** argumenata **mora se podudarati** s **brojem** i **tipom formalnih** argumenata, da bi poziv bio **korektan**.

Primjer — funkcija s prototipom

Primjer. Probajte s $x = 2.0$ (kao što piše) i s $x = 2.5$.

```
#include <stdio.h>
int f(double);    /* Ključno - ima prototip! */
int main(void)
{
    float x = 2.0; /* double const --> float */
    printf("%d\n", f(2)); /* int --> double */
    printf("%d\n", f(x)); /* float --> double */
    return 0;
}
int f(double x) {
    return (int) x*x; /* int * double --> int */
}
```

Primjer — komentar rezultata (prioriteti)

Naredba `return` u funkciji `f` glasi:

```
return (int) x*x; /* int * double --> int */
```

Uočite da `(int) x*x` nije isto što i `(int) (x*x)`.

Unarni operator promjene tipa `(int)` ima **viši** prioritet od množenja, pa se izraz `(int) x*x` svodi na

• `int * double` i **tip vrijednosti** je `double`.

Tek **na kraju** ide konverzija u tip rezultata `int`.

Za `x = 2.5` dobivamo

• `(int) x*x = 5.0`, pa je `f(2.5) = 5`,

• `(int) (x*x) = (int) 6.25 = 6`.

Primjer — funkcija bez prototipa

Primjer. Funkcija **f** stvarno vraća tip **int**.

```
... /* Nema prototip za f */
int main(void)
{
    float x = 2.0; /* double const --> float */
    printf("%d\n", f(2)); /* greska u izvodenju */
    printf("%d\n", f(x)); /* O.K. */
    return 0;
}
int f(double x) { /* tip odgovara pretpostavci */
    return (int) x*x; /* int * double --> int */
}
```

Primjer — funkcija bez prototipa (nastavak)

Primjer. Funkcija **f** stvarno vraća tip **double**.

```
... /* Nema prototip za f */
int main(void)
{
    float x = 2.0; /* double const --> float */
    printf("%d\n", f(x)); /* O.K. */
    return 0;
}
double f(double x) {
    /* greska u prevodjenju:
       redefinicija simbola f iz int u double */
    return x*x;
}
```

Rekurzivne funkcije

Programski jezik C dozvoljava tzv. rekurzivne funkcije, tj.

- da funkcija poziva samu sebe.

U pravilu,

- rekurzivni algoritmi su kraći,
- ali izvođenje, u načelu, traje dulje.

Katkad — puno dulje, ako puno puta računamo istu stvar.
Zato oprez!

Napomena. Svaki rekurzivni algoritam mora imati

- “nerekurzivni” dio, koji omogućava prekidanje rekurzije.

Najčešće je to neki if u inicijalizaciji rekurzije.

Primjer rekurzivne funkcije — faktoriјele

Primjer. Za računanje faktoriјela

$$n! = 1 \cdot 2 \cdot 3 \cdots n = n \cdot (n - 1)!$$

možemo napisati **rekurzivnu** funkciju (v. **fakt_r.c**):

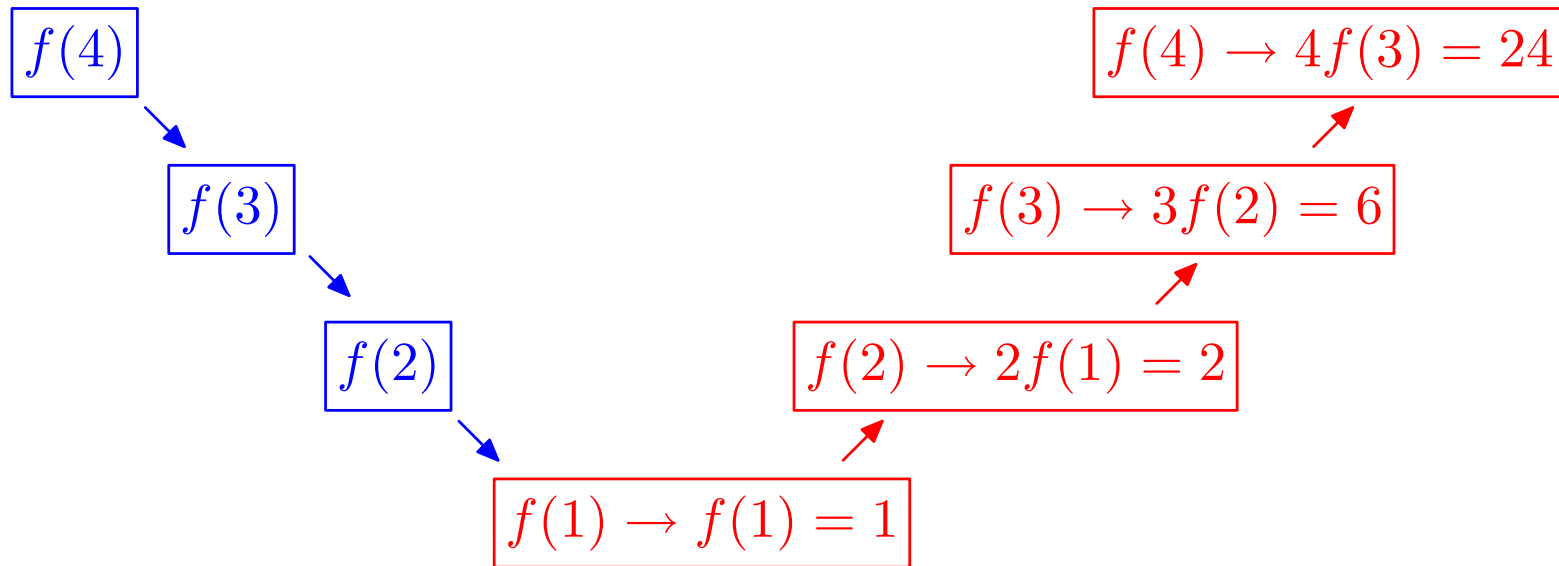
```
long int fakt(int n)
{
    if (n <= 1)
        return 1;
    else
        return n * fakt(n - 1);
}
```

Ali, **nemojte** to raditi. **Zabranjujem!**

Faktorijele — rekurzivno (nastavak)

Za $n = 4$, “slika” rekurzivnih poziva funkcije izgleda ovako:

Osnovni nedostatak ovog primjera:

🔴 pozivi su “linearni” i ništa “pametno” ne rade.

Ukupno je potrebno n poziva funkcije da se izračuna $n!$ (uključivo i polazni vanjski poziv).

Faktorijele — bez rekurzije

To ide **puno brže nerekurzivno**, bez svih tih silnih poziva.

Faktorijele, naravno, **možemo** izračunati u **jednoj petlji**.

Varijanta sa **silaznom** petljom po **n** je (v. **fakt_p.c**):

```
long int fakt(int n)
{
    long f = 1;
    for (; n > 1; n--) f *= n;
    return f;
}
```

To je bitno **efikasnije**, jer trebamo samo **jedan poziv** funkcije.
Sve ostalo (**množenja**) traje **podjednako!**

Faktorijele — bez rekurzije (nastavak)

Varijanta sa **uzlaznom** petljom **do n**, ali trebamo **pomoćnu** varijablu u petlji:

```
long int fakt(int n)
{
    long f = 1;
    int i;
    for (i = 2; i <= n; ++i) f *= i;
    return f;
}
```

Drugi “klasični” primjer kad **rekurziju ne treba** koristiti su **Fibonaccijski** brojevi — definirani ovako: $F_0 = 0$, $F_1 = 1$, i $F_i = F_{i-1} + F_{i-2}$, za $i \geq 2$. Detaljno objašnjenje u **Prog2**.

Primjer rekurzivne funkcije — prikaz broja u bazi

Primjer. Treba **ispisati prikaz** prirodnog broja n u zadanoj bazi b — sve njegove znamenke, od **vodeće** do **najniže**.

Što ga to ima se **rekurzijom**? Polako ...

- **Ima** “štos” — baš za rekurziju.

Ispis znamenki broja mora ići “slijeva nadesno” ($\longrightarrow$), tj. treba početi **sprijeda** — od **vodeće** znamenke. To znači da

- **prvo** treba doći do **vodeće** znamenke,

- pa **onda** ići **unatrag**.

S druge strane,

- znamenke broja se **puno lakše** “skidaju” **straga**.

Međutim, to je **naopako** od redosljeda za **ispis**.

Prikaz broja u bazi (nastavak)

Zato koristimo “**linearnu**” **rekurziju**. Svaki poziv funkcije

- “skine” i **zapamti** “svoju” znamenku,
- a **piše** tu znamenku tek **nakon** **rekurzivnog** poziva.

Tako jednostavno dobivamo “**naopaki**” **ispis**!

Radi jednostavnosti, uzimamo da je $b \leq 10$,

- zato da znamenke budu “obične” — **numeričke**.

Zadatak. Napravite proširenje na **veće** baze, tako da

- znamenke mogu biti i **slova** (to ide do trideset i nešto),
- ili se znamenke **pišu** kao **dekadski** brojevi, ali ih onda **odvajamo** prazninom.

Prikaz broja u bazi (nastavak)

Argumenti funkcije su “trenutni” broj n i baza b .

```
#include <stdio.h>
```

```
void ispis_u_bazi(unsigned int n, unsigned int b)
{
    if (n > 0) {
        ispis_u_bazi(n / b, b);
        printf("%u", n % b);
    }
    return;
}
```

Napomena. Bazu b bi trebalo **izbaciti**, jer se **ne mijenja**, ali još “ne znamo” za **globalne** varijable.

Prikaz broja u bazi (nastavak)

Glavni program — za bazu $b = 10$ (v. prikaz_1.c):

```
int main(void) {
    unsigned int b = 10, n;
    printf(" Upisi nenegativni broj n: ");
    scanf("%u", &n);
    printf("\n Prikaz broja %u u bazi %u: ", n, b);
    ispis_u_bazi(n, b);
    printf("\n");
    return 0;
}
```

Za ulaz: 123456, rezultat je:

Prikaz broja 123456 u bazi 10: 123456

Prikaz broja u bazi (nastavak)

Glavni program — za bazu $b = 2$ (v. prikaz_2.c):

```
int main(void) {
    unsigned int b = 2, n;
    printf(" Upisi nenegativni broj n: ");
    scanf("%u", &n);
    printf("\n Prikaz broja %u u bazi %u: ", n, b);
    ispis_u_bazi(n, b);
    printf("\n");
    return 0;
}
```

Za ulaz: 12, rezultat je:

Prikaz broja 12 u bazi 2: 1100

Prikaz broja u bazi (nastavak)

Pogledajmo kako **točno** idu pozivi funkcije za $n = 12$ i $b = 2$.

- **Prvi** (vanjski) poziv: `ispis_u_bazi(12, 2)`
  - lokalno: $n = 12$, $n / b = 6$, znamenka $n \% b = 0$.
- **Drugi** poziv: `ispis_u_bazi(6, 2)`
  - lokalno: $n = 6$, $n / b = 3$, znamenka $n \% b = 0$.
- **Treći** poziv: `ispis_u_bazi(3, 2)`
  - lokalno: $n = 3$, $n / b = 1$, znamenka $n \% b = 1$.
- **Četvrti** poziv: `ispis_u_bazi(1, 2)`
  - lokalno: $n = 1$, $n / b = 0$, znamenka $n \% b = 1$.
- **Peti** poziv: `ispis_u_bazi(0, 2)` — odmah se vrati!

Uočite da **ispis** znamenke $n \% b$ ide **unatraške**, **nakon** povratka iz prethodnog poziva!

Primjer rekurzivne funkcije — naopako pisanje

Primjer. Funkcija čita znakove sa standardnog ulaza, sve dok ne naiđe na prijelaz u novu liniju, i ispisuje učitane znakove obrnutim redosljedom, tj. naopako, pa se tako i zove.

```
void naopako(void) {
    char znak;
    if ((znak = getchar()) != '\n') naopako();
    putchar(znak);
    return;
}
```

Rekurzija služi pamćenju učitanih znakova u lokalnoj varijabli znak. Ispis nakon rekurzivnog poziva daje ispis unatrag (kako se vraćamo iz rekurzije).

Naopako pisanje (nastavak)

Glavni program — funkcija `main` (v. `naopako.c`):

```
int main(void) {  
    printf(" Unesite niz znakova: ");  
    naopako();  
    return 0;  
}
```

Izvršavanjem s ulazom: `Zdravo`, dobit ćemo ovaj rezultat:

```
Unesite niz znakova: Zdravo
```

```
ovardZ
```

Prvo je ispisan je **zadnji** učitani znak `\n`.

Rekurzivne funkcije — pravi primjeri

Pravi primjeri **rekurzivnih** algoritama i funkcija su:

- quicksort i mergesort algoritmi za sortiranje,
- Hanojski tornjevi,
- particije broja u pribrojnice.

Sve ove algoritme napraviti ćemo u **drugom** semestru — većinu odmah na **početku**, a **mergesort** kad dođemo na **vezane liste**.

Još nekoliko primjera **rekurzivnih** algoritama:

- obrada **binarnih stabala** i drugih sličnih struktura,
- **sintaktička** analiza programa, po gramatičkim pravilima jezika.

Funkcije s varijabilnim brojem argumenata

Već ste vidjeli da funkcije `scanf` i `printf`

- imaju **varijabilni broj** argumenata.

Datoteka zaglavlja `<stdarg.h>` sadrži niz **definicija** i **makro naredbi** koje i **nama** omogućavaju

- pisanje funkcija s **varijabilnim** brojem argumenata.

Opširnije u skripti i knjizi **KR2**.

Primjeri funkcija za algoritme na cijelim brojevima

Sadržaj

- Primjeri funkcija za algoritme na cijelim brojevima:
  - Broj znamenki cijelog broja.
  - Provjera znamenki broja.
  - Najveća zajednička mjera — Euklidov algoritam.
  - Potencija broja 2.

Broj znamenki broja

Primjer. Treba naći broj znamenki nenegativnog cijelog broja n u zadanoj bazi b .

Algoritam za brojanje znamenki (od prošli puta) je:

- “brisanje” znamenki i to “straga”
- i brojanje obrisanih znamenki.

Broj znamenki broja u zadanoj bazi (nastavak)

Bitni odsječak programa je izgledao ovako:

```
unsigned int b = 10, n, broj_znam;
...
broj_znam = 0;
while (n > 0) {
    ++broj_znam;
    n /= b;
}

printf(" ima %u znamenki u bazi %u\n",
       broj_znam, b);
```

Broj znamenki broja u zadanoj bazi (nastavak)

Kod realizacije **funkcijom**, “destrukcija” nije problem, jer “**uništavamo**” lokalnu varijablu!

```
int broj_znamenki(unsigned int n, unsigned int b)
{
    unsigned int broj_znam = 0;

    while (n > 0) {
        ++broj_znam;
        n /= b;
    }
    return broj_znam;
}
```

Provjera znamenki broja

Primjer. Zadan je nenegativni cijeli broj n . Treba naći odgovor na pitanje

- postoji li znamenka tog broja koja je jednaka 5 (u zadanoj bazi $b = 10$).

Traženu znamenku zovemo **trazena**.

Koristimo “**skraćeni**” algoritam provjere, koji **idelano** odgovara realizaciji funkcijom:

- kad saznamo odgovor — odmah se **vratimo!**

Postoji znamenka ... ? (nastavak)

Bitni odsječak programa je izgledao ovako:

```
odgovor = 0;  /* NE, laz */
while (n > 0) {
    znam = n % b;
    if (znam == trazena) {
        odgovor = 1;
        break;
    }
    n /= b;
}
```

Postoji znamenka ... ? (nastavak)

Odgovarajuća funkcija je:

```
int odgovor(unsigned int n, unsigned int b,
            unsigned int trazena)
{
    while (n > 0) {
        if (n % b == trazena)
            return 1;
        n /= b;
    }
    return 0;
}
```

Najveća zajednička mjera

Primjer. Treba naći **najveću** zajedničku mjeru $M(a, b)$ cijelih brojeva a i b .

Algoritam se bazira na Euklidovom teoremu o dijeljenju

• $a = q \cdot b + r$, za neki $q \in \mathbb{Z}$, gdje je r **ostatak**.

Ključni koraci:

• Ako $d \mid a$ i $d \mid b$, onda $d \mid r$, pa je $M(a, b) = M(b, r)$ (“**smanjujemo**” argumente).

• Ako je $r = 0$, onda je $a = q \cdot b$, pa je $M(a, b) = b$ (**kraj**).

Najveća zajednička mjera (nastavak)

Dio programa koji računa $M(a, b)$:

```
int a, b, ostatak, mjera;
...
while (1) {
    ostatak = a % b;
    if (ostatak == 0) {
        mjera = b;
        break;
    }
    a = b;
    b = ostatak;
}
```

Najveća zajednička mjera (nastavak)

Odgovarajuća funkcija koja vraća $M(a, b)$:

```
int euklid(int a, int b)
{
    int ostatak;

    while (1) {
        ostatak = a % b;
        if (ostatak == 0)
            return b;
        a = b;
        b = ostatak;
    }
}
```

Potencija broja 2

Primjer. Za zadani nenegativni cijeli broj n treba naći odgovor na pitanje

• da li je broj n **potencija** broja $d = 2$,

tj. da li se n može prikazati u obliku $n = d^k$, s tim da je eksponent $k > 0$?

Odgovarajuća **funkcija** mora **vratiti**:

• **odgovor** na pitanje — kao **povratnu** vrijednost,

• i eksponent k — kroz “**varijabilni**” argument.

Dakle, pripadni argument mora biti **pokazivač**.

Potencija broja 2 (nastavak)

Bitni odsječak programa izgleda ovako:

```
unsigned int n, d = 2, k, odgovor;

k = 0;
    /* Sve dok je n djeljiv s d,
       podijeli ga s d. */
while (n % d == 0) {
    ++k;
    n /= d;
}

    /* mora ostati n == 1 */
odgovor = n == 1 && k > 0;
```

Potencija broja 2 (nastavak)

Odgovarajuća funkcija:

```
int odgovor(unsigned int n, unsigned int d,
            unsigned int *pk)
{
    unsigned int k = 0;

    while (n % d == 0) {
        ++k;
        n /= d;
    }
    *pk = k;
    return n == 1 && k > 0;
}
```

Zadaci iz funkcija

Zadaci za funkcije s cijelim brojevima:

- Prebacite u funkcije ostale primjere od prošli puta.
- Najmanji djelitelj strogo veći od 1 (ako ga ima).
- Najveći djelitelj strogo manji od broja (ako ga ima).
- Provjera je li broj prost ($n = 1$ nije prost).
- Najmanji/najveći prosti faktor (ako ga ima)
  - Dodatak: vratiti i potenciju iz rastava na proste faktore.